Safranbolu'da Sinemanın Gelişim Süreci: Özer Sineması

The Development Process of Cinema in Safranbolu: Özer Cinema

Dr. Esra Bölükbaşı Ertürk - Büşra Arslan

ORCID No: 0000 0002 9218 0728 / 0000 0002 6224 6079

Karabük Üniversitesi

Öz: Batı Karadeniz Bölgesi'nde mimarisi, tarihi değerleri ve doğal özellikleriyle önemli bir merkez olan Safranbolu, kültürel kimliğiyle de dikkat çekmektedir. Kentin ekonomisi ve yapılanması uzun yıllar üretim faaliyetleri sağlanmış olup Zonguldak ve İstanbul gibi liman kentlerine de yakınlığı ile gelişmelerden doğrudan haberdar olmuştur. İstanbul'dan Anadolu'ya yayılan ve elektriğin gelmesiyle 1948-1949 yıllarında Safranbolu'da da ortaya çıkan sinemacılık, burada ekonomik olarak başlayan bir süreçten sonrasında halkın talep ettiği önemli bir sosyal ve kültürel paylaşım haline gelmiştir. Renksiz ve sessiz gösterimlerle başlayan sinemacılık, özellikle Safranbolu'da ilk kez mimari projesi bir sinema binası olarak çizilen Özer Sineması ile daha yenilikçi bir anlayışı ortaya koymaktadır. Bu noktada sinemanın, halkın kültürel yapısını etkilemesi, aynı zamanda kentin ekonomisine katkı sağlaması önem arz etmektedir. Safranbolu pek çok araştırmaya konu edilmesine karşın sinema yapıları, tarihi ve gelişimiyle ele alınmamıştır. Bu çalışma, Safranbolu'da gelişen sinemacılık ve sinema kültürünün oluşum sürecinin analiz edilmesi, kapalı ve açık hava sinemalarının incelenmesi ile sinemanın toplumsal boyutuna ışık tutması açısından özgün değer taşımaktadır. Safranbolu'da sinemaları ele aldığımız bu araştırmada, o yıllara tanıklık etmiş yerel halk ile sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Özel arşivlerdeki fotoğraflar mümkün olduğunca taranmaya çalışılmış, elde edilen bulgular ışığında ve bugün mevcutta depo olarak kullanılan Özer Sineması'nın yerinde incelenmesiyle ortaya çıkan bilgiler birleştirilerek Safranbolu'da sinemanın tarihçesi ve gelişimi okunmaya çalışılmış, Özer Sineması'nın güncel durumu fotoğraflarla belgelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Sinemacılık, Sinema, Sinema Binası, Özer Sineması.

Abstract: Safranbolu, which is an important center in the Western Black Sea Region with its architecture, historical values and natural features, attracts attention with its cultural identity. The economy and structuring of the city has been provided with production activities for many years and has been directly informed of the developments with its proximity to port cities such as Zonguldak and Istanbul. Cinematography, which spread from Istanbul to Anatolia and emerged in Safranbolu in 1948-1949 with the arrival of electricity, became an important social and cultural sharing demanded by the public after it was an economic process. Starting with colorless and silent screenings, cinematography reveals a more innovative approach, especially with Özer Cinema, whose architectural project was drawn for the first time in Safranbolu. At this point, it is important that cinema affects the cultural structure of the people and also contributes to the economy of the city. Although Safranbolu has been the subject of many researches, cinema structures have not been discussed with their history and development. This study is of particular value in terms of analyzing the formation process of cinema and cinema culture in Safranbolu, examining indoor and outdoor cinemas and shedding light on the social dimension of cinema. In this study, which we dealt with cinemas in Safranbolu, oral history studies were conducted with local people who witnessed those years. The photographs in the private archives have been tried to be scanned as much as possible, in

the light of the findings and the information obtained by examining the Özer Cinema which is currently used as a warehouse, the history and development of the cinema in Safranbolu have been tried to be read and the current state of Özer Cinema has been documented with photographs.

Keywords: Safranbolu, Cinematography, Cinema, Cinema Building, Özer Cinema.

Giriş

Luimere Kardeşler’in Paris’te Grand Cafe’nin bodrumundaki Salon Indien’de para karşılığı ilk defa toplu bir kitleye perdeye yansıtarak izlettikleri görüntüleri, 28 Aralık 1895 tarihi, sinemanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.¹ İlk dönemlerde sinema birahane, belediye ait salonlar, okullar, dini işlevli yapılarda faaliyet göstermiştir. Osmanlı Dönemi’nde sinema 1896’da öncelikle saray ve çevresine yönelik eğlencelerde yeni bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra gösteriler ilk defa halka açık olarak Sponeck Birahanesi’nde gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 2 ay sürmüştür. İstanbul’a saraydan giren sinema, üst tabakadan geçerek halk içinde yayılmıştır. 1908 yılında ilk sinema olan Sinema Pathe ile beraber sinemacılık hızla çoğalmış olup gösterimlerini Beyoğlu ve çevresinde sürdürerek bu bölgede ilk örneklerini teşkil etmiştir. Önem kazanan ve büyük ilgi gören sinema mekânları Beyoğlu’ndaki diğer yapılar gibi dönemin Avrupalı tarzını yansıtmaktadır. Beyoğlu’ndaki önemli sinemalardan bazıları: Emek Sineması, Ses Sineması, Beyoğlu Sineması, Majik Sineması, Saray Sineması, Atlas Sineması ve Dünya-Fitaş Sineması’dır.² Emek Sineması, Mimar Alexandre Vallauray tarafından 1884’te inşa edilen binanın, 1924 yılında Melek Sineması’na dönüştürülmesi ve 1958’de bu adı almasıyla oluşmuştur. Ses Sineması, Mimar Campanaki tarafından 1904 eski Halep Pasajı içerisinde yapılan tiyatro salonunun sinemaya dönüştürülmesi, sonrasında tekrar tiyatroya dönüştürülerek Ses Sinema ve Tiyatrosu adını almasıyla meydana gelmiştir. Daha sonra Halep Pasajı’ndaki boş dükkânlardan bazıları birleştirilerek Beyoğlu Sineması açılmıştır. Majik Sineması, Mimar Giulio Mongeri tarafından tasarlanmış olup 1920 yılında açılmış olup sinema yapısı olarak inşa edilen ilk sinema salonudur. Saray Sineması, Mimar Jean Parborini tarafından 1875’te inşa edilen Lüksemburg Apartmanı’nda bulunan bir kahvehanenin 1913 yılında sinemaya dönüştürülmesi ve 1933’te bu adı alması ile oluşmuştur. Gece kulübü olarak tasarlanan daha sonra sinemaya çevrilen Dünya Sineması, 1919 yılında Kozmograf adıyla açılmış, 1965 yılında Fitaş Sineması ve Dünya Sineması’nı içeren bir pasajda faaliyet göstermiştir.³

19. yüzyılda özellikle İstanbul’da yeni yapı türlerinin inşa edilmesiyle daha çok pasajlar içinde gördüğümüz ve farklı işlevdeki yapılardan dönüştürülen sinema yapıları, eğlence sektörünün önemli bir kolu olmuştur. Daha sonra Anadolu’ya yayılan sinemacılık, açık hava sinemaları başta olmak üzere mekânsal olarak da sinema yapısı içinde faaliyet göstermiştir. Bu gelişmelere paralel olarak sinema Safranbolu’ya da getirilmiş ve televizyon yaygınlık kazanana kadar sosyal ve kültürel hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Kültürel bütünün bir toplumun yaşam tarzını yansıttığı düşünüldüğünde,⁴ toplumsal değişmeyi besleyen maddi ve manevi bileşenlerin de kültürel değişimin uzantısı olduğu söylenebilir. Kültürel etkinlikler zaman içerisinde endüstrinin bir kolu haline gelmiş ve sinema

¹ Nurçay Türkoğlu- Mehmet Öztürk- Göksel Aymaz, *Kentte Sinema Sinemada Kent*, Pales Yayınları, İstanbul 2004, s.13-19.

² Elif Tan, *Tarihi Sinema Salonlarının Dönüşümü: Roma-İstanbul Karşılaştırması*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 2016, s.38.

³ Mustafa Gökmen, *Türk Sinema Tarihi*, I. Baskı, İstanbul 1989, s.67.

⁴ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişimleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2010, s.54.

da burada yerini almıştır.⁵ Sinema kültürel bir unsur olarak içinde bulunduğu dönemin değerlerini ele almakta, onları işleyerek dönemine geri sunmakta ve böylece toplumla birebir gelişen bir anlam kazanmaktadır.

Günümüz toplumunda sinemanın da içinde bulunduğu medya sayısız etki yaratmakta hatta devletlerin ülke içinde ve dışında gerçek davranışlarını ve eylemlerini taraflı veya tarafsız tanımlayarak, dünyayla olan ilişkilerini belirlemekte, belirli fikir ve inançları geliştirmekte ve düşünce tarzını değiştirmektedir. Sinema sadece bir iletişim aracı olarak kalmamakta aynı zamanda pek çok araştırmanın ve olayın konularını içinde barındırmaktadır. Sinemalarda gösterilen filmler, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, kültür, tarih ve ekonomi alanlarında insanlara birçok örnek teşkil etmektedir. Ayrı fikirlerin bir araya getirilmesi, toplumun yansıtılması ve mevcut yapıları anlamakta farklı anlamlar kazandırması, sinemanın geniş çapta kullanıldığının göstergesi olmaktadır. Ülkeler arasında farklı bir imaj yaratılarak, ayrı fikirlerin bir araya getirilmesi ve topluma yansıtılması yoluyla devletin resmi kanallarından değil gayri resmi olarak vermek istediği mesajın oluşturulmasına sinema kimi zaman aracı olabilmekte ve bu durum günümüzde devletin kendini gösterdiği yumuşak güç olarak da ele alınmaktadır.⁶

Sinema kültürünü yaygınlaştıran önemli faaliyetlerden biri de film festivalleridir. Film festivalleri kentin sahip olduğu çekiciliklerin ön plana çıkarılmasında aracı olmakta ve kentin kültürünü yansıtmaktadır. Günümüzde film festivalleri düzenlendikleri şehirlerle özdeşleşmiştir.⁷ Safranbolu’da sinema sektörüne katkısı olan Altın Safran Belgesel Film Festivali koruma temasıyla sinema ile belgesel film arasında bir buluşma sağlamaktadır. Birincisi 2000 yılında düzenlenen Altın Safran Belgesel Film Festivali aralıksız olarak 19 yıldır düzenlenmektedir. Bu festival kapsamında genç sinemacıların yapmış olduğu belgesel niteliğindeki filmlere ödüller verilmekte ve yöre halkı gönüllü olarak festivalin işleyişinde görev üstlenmektedir. Festival dikkat çekilmesi gereken toplumsal konuları ele alarak sosyal ve kültürel açıdan da önem taşımakta, sinemanın toplumsal yönünü vurgulamaktadır.

1. Safranbolu’da Sinema

Safranbolu’da kapalı alanlarda pek çok sinemacılık faaliyeti gerçekleştirilmiş olup⁸ 1924 yılında Safranbolu’da bir sinema yapısı bulunduğu ve bu sinemanın Safranbolu’nun ilk sineması olarak sessiz sinema şeklinde işletildiği basılı bir broşürden anlaşılmaktadır⁹ (Şekil 1). Sinemayı Kart Mehmetler ailesinden Refik Soğucaklı işletmektedir. Bu dönemde Safranbolu’da elektrik olmadığı için sinema, jeneratörlü bir sistem kullanılarak çalıştırılmıştır.¹⁰ Bu sinemanın açık veya kapalı olduğu bilinmemektedir.

⁵ Lütfi Sunar, *Türkiye’de Toplumsal Değişim*, Nobel Yayınları. Ankara 2015, s.1-35.

⁶ Yasin Ömer Eryılmaz, *Yumuşak Güç Ve Sinema*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Karabük 2018, s.62.

⁷ Serkan Polat- Semra Aktaş Polat- Mine Halis, *Kent Kimliği Kapsamında Festivallerin Değerlendirilmesi: Uluslararası Altın Safran Film Festivali Örneği*, Değişen Dünyada Yerel Yönetimlerin Modernizasyonu Sempozyumu, Kırgızistan 2012.

⁸ Yazlık ve kışlık sinemalar hakkında bilgi veren ve özel arşivlerinden yararlanılan 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş’a; 1955 doğumlu Safranbolulu, Özer Sineması sahibi Hüseyin Özer’in oğlu Mehmet Ali Özer’e; 1938 doğumlu Safranbolulu, Zafer Sineması sahibi Osman Kirişçi’nin yeğeni Ünsal Tunçoğuz’u; 1959 doğumlu Safranbolulu, İletişim Fakültesi Sekreteri Mustafa Şehirli’ye ve 1959 doğumlu Safranbolulu, İtfaiye Müdürü Mehmet Gökçü’ye, Mimar Aslı Başkaya’ya teşekkür ederiz.

⁹ Hulusi Yazıcıoğlu’ndan naklen alınmıştır. Broşür 1924 yılında Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası tarafından basılmıştır. Bkz: Hulusi Yazıcıoğlu, *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler Ve Kaynaklar*, Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları No:4, Karabük 1998, s.32-35.

¹⁰ Broşürde sözü edilen sinemanın Refik Soğucaklı tarafından işletildiği bilgisi, 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş’tan alınmıştır.

Daha sonra 1935 yılında Atatürk Mahallesi’nde Çelik Palas Otel’ni kuran Osman Kirişçi, bu otelin arkasında bulunan 1923 öncesi Rumların kullanmış olduğu ancak günümüze gelememiş boş bir şarap fabrikasını restore ettirerek sinema binası yaptırmıştır. Osman Kirişçi beton ve tuğladan yapılmış bu yapıyı İstanbul’daki aynı dönem sinema binalarına benzer şekilde restore ettirmiştir. Siyah beyaz ve sessiz filmlerin oynatıldığı bu sinemada loca da bulunmaktadır. 1945 yılına kadar sinema jeneratör vasıtasıyla işlevine devam etmiştir. Daha sonra Osman Kirişçi, 1947 yılında sinema binasını Mehmet Çakır’a devretmiştir.¹¹

Diğer yandan 1948-1949 yıllarında Safranbolu’ya elektrik gelmesi ile Çınar Sineması’nın sahibi Mehmet Çınar Safranbolu’da sinema sektörüne girmiştir. Cami Kebir Mahallesinde bulunan, Gazi Süleyman Paşa Medresesi¹² olarak bilinen daha sonra Muallimler Birliği’ne dönüşmüş olan binada¹³ Mehmet Çınar, kışlık sinema olarak Çınar Sinemasını işletmiştir. Zonguldak’ta sinema sektörünün aktif olduğu bu dönemde Mehmet Çınar’ın sektörel bağlantıları sayesinde filmler Çınar Sineması’na gecikmeden gelmiştir. Çınar Sineması’nın işlevi 1972 yılında sona ermiştir¹⁴ (Şekil 2 a-b).

1950 yılında Çakır ailesi Çelik Palas Otel’nin arkasında bulunan sinemayı tekrar açmıştır. 1958 yılına kadar kullanılan sinema binası, bu tarihte bir yangın geçirmiştir. Daha sonra Sinemacı Ziya olarak anılan kişi yanan sinema binasının onarımını yaptırarak Zafer sinemasını kurmuştur (Şekil 3). Locası da bulunan Zafer Sineması yazlık ve kışlık olarak çalışmıştır. 1970 yılına kadar kullanılan Zafer Sineması’nın özellikle pazar günleri 14.00-15.00 matinesinde seyirci grubu çok fazla olduğu edinilen bilgiler arasındadır.¹⁵

Çınar Sineması yaz aylarında işlevine Yenimahalle’de bulunan günümüze gelemeyen Halkevi binasında¹⁶ devam etmiştir (Şekil 4). Daha sonra bu sinema, aynı mahallede bulunan boş bir alanda¹⁷ açık hava sinemasına dönüştürülmüştür.¹⁸

Aynı dönemde Cemal Caymaz Mahallesi’nde Salim Alpay tarafından işletilen kapalı ve açık hava sineması olarak kullanılan ve yaklaşık 200 kişilik kapasitesi olan bir sinemadan¹⁹ da bahsedilmektedir.²⁰

1970’li yıllarda Kıranköy, şehrin yeni ticaret merkezi oluşumuna ev sahipliği yapmıştır. Sinemacılık halk tarafından talep edilen bir sektör haline gelmiştir.

Bunun yanı sıra 1970 yılında Hüseyin Özer Kıranköy’de Özer Sineması’nı kurmuştur (İl Yıllığı, 1999). Özer sineması hem açık hava sineması hem de kapalı sinema olarak kullanılmıştır (Şekil 5 a-b). Döneme göre oldukça nitelikli bir sinema olup vizyona giren filmlerin afişleri günümüz de hala görülebilmektedir. (Şekil 6 a-b). Safranbolu’da ilk biletli ve numaralı sistem burada kullanılmıştır. Bu çalışmada bahsi geçen daha önceki sinemalarda da

¹¹ Çelik Palas Otel’nin arkasında bulunan sinema bilgileri 1938 doğumlu Safranbolulu Ünsal Tunçözgür’den ve 1959 doğumlu Safranbolulu Mustafa Şehirli’den alınmıştır.

¹² Gazi Süleyman Paşa Medresesi ve Muallimler Birliği Binası için bkz: Yazıcıoğlu, *age*, s.32-35.

¹³ Muallimler Birliği Binası Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 21.07.2007 tarih ve 619 sayılı kararı ile tescillenerek koruma altına alınmıştır.

¹⁴ Çınar Sineması ile ilgili bilgiler 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş’tan alınmıştır.

¹⁵ Çelik Palas Otel’nin arkasında bulunan sinema bilgileri ve Zafer Sineması hakkında bilgiler 1938 doğumlu Safranbolulu Ünsal Tunçözgür’den ve 1959 doğumlu Safranbolulu Mustafa Şehirli’den alınmıştır.

¹⁶ Yapı günümüzde Hilton Garden Inn’in bulunduğu yerdedir.

¹⁷ Günümüzde Bağlar Saray Otel’nin karşısında bulunmaktadır.

¹⁸ Halkevi binasındaki sinemacılık faaliyetleri, 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş’tan alınmıştır.

¹⁹ Yapı günümüzde Demirkır San. Ve Tic. Ltd. Şti’nin hizmet verdiği yerde bulunmaktadır.

²⁰ Salim Alpay’ın işlettiği sinemaya ait bilgiler 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş’tan alınmıştır.

bilet vardır ancak numara sistemi uygulanmamıştır. Ayrıca bu sinemalardaki tahta sandalyelerin yerini Özer Sineması'nda koltuklar almıştır. Özer Sineması sektörde yer bulmuş acentelerle bağlantı yaptığı için dönemin ünlü filmlerinin gösterime girmesini sağlamıştır. 1986 yılında ise sinema işlevi son vermiştir.²¹

1975 yılından sonra Saatçi İbrahim Aynacı Emek Mahallesi'nde, bugünkü Safranbolu Belediye Binası'nın arkasında bulunan bir alanda, yığma bir binada Mehtap Sinemasını açmıştır²² (Şekil 7). Mehtap Sineması hem kapalı hem de açık hava sineması şeklinde yazlık ve kışlık sinema olarak kullanılmıştır. Modern ve nitelikli bir yapı olmamasına rağmen her kesime hitap ettiği için halkın tercih ettiği sinema haline gelmiş, Kıranköy'de beklenenden daha fazla hareket sağlamıştır.²³

1980'li yıllarda ülkenin içinde bulunduğu siyasi ortamın toplumu sosyokültürel açıdan etkilemesi sinema seyircisini de etkilemiştir. Diğer yandan televizyonların yaygınlaşması ile sinema sektörü zayıflamıştır. Birçok sinema yapısı siyasi karışıklığa neden olan olaylar ile birlikte faaliyetine son vererek kapanmıştır.

Safranbolu'da sinema toplum yaşamını doğrudan etkilemiştir. Eğlence odaklı kültürel faaliyetler sınırlı olduğundan halk sinemaya yoğun ilgi gösterilmiştir. Sinemalar günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş, hatta yazlık sinemalara akraba ve komşuların toplanıp birlikte gitmesiyle bu etkinliğin törensel hale getirildiği belirtilmektedir.²⁴ Ayrıca sinemalarda okul müsamere, konserler, tiyatrolar gibi etkinliklerin de yapıldığı bilinmektedir.²⁵

2. Özer Sineması

Hüseyin Özer'in 1970 yılında Kıranköy'de inşa ettirdiği 700 kişilik Özer Sineması²⁶, Safranbolu'da münferit bina olarak inşa edilen ve projesi sinema binası olarak çizilen ilk yapıdır.²⁷ Betonarme taşıyıcıya sahip olan yapı, bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve teras katından oluşmaktadır. Sinema binasına giriş, cadde üzerinde bitişik nizamda dükkân sıralarının arasındaki bir kapı ile sağlanmaktadır. Giriş kapısının yanında bulunan iki ticarethane günümüzde de aynı işlevi devam ettirmektedir. Yapının sahne arkasına geçiş ise bu iki dükkâna ardışık, caddeye bakan güneydoğu cephesinde yer alır. Sinema binası esas girişin olduğu bu cephede mimari açıdan zaman içerisinde eklektik, düzensiz bir görünüm kazanmıştır. Bina cadde üzerindeki ardışık düzeninin gerisinde yer almaktadır. Giriş kapısından geçildikten sonraki mekânda sol tarafta bir, sağ tarafta ise iki adet gişe yer almaktadır (Şekil 14). Buradan bir kapı ile düzgün olmayan geometrik forma sahip fuayeye ulaşılmaktadır. Fuayeden düşey sirkülasyonun sağlandığı çift kollu ve sahanlıklı bir merdiven ile bodrum katına (Şekil 8, 13) inilmekte olup aynı merdivenle birinci kata çıkılmaktadır. Ayrıca katta bulunan bir başka merdivenle sinemanın teras bölümüne ulaşılmaktadır. Fuayeden sinema salonuna ve sahneye birer kapı ile giriş sağlanmaktadır. Kapalı ve kışlık olarak kullanılan sinema salonunda (Şekil 9 a-b-c-d), balkon ve loca bölümleri bulunmaktadır (Şekil 10 a-b).

²¹ Özer Sineması ile ilgili bilgiler 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş'tan alınmıştır.

²² Mehtap Sinemasının bulunduğu parsel, 1959 doğumlu Safranbolulu, İtfaiye Müdürü Mehmet Gökçü'den alınan bilgiler doğrultusunda tespit edilmiştir.

²³ Mehtap Sineması ile ilgili bilgiler 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş'tan alınmıştır.

²⁴ 1980'li yıllarda sinema gelişimi 1947 doğumlu Safranbolulu, Araştırmacı-Tarihçi Aytekin Kuş'tan alınan ilgilere derlenmiştir.

²⁵ Çok seyircisi olan Karagöz ve Hacivat genellikle kahvelerde izlenmiştir.

²⁶ Özer Sineması günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. 28.12.2009 tarihli Mimar Aslı Başkaya'nın çizdiği taslak çizimlerle yapının mevcut durumu karşılaştırıldığında iç mekânın bazı özelliklerini yitirdiği tespit edilmiştir. Yapının güncel durumu Mimar Büşra Arslan tarafından incelenmiş olup taslaklar referans alınarak çizimler revize edilmiştir.

²⁷ Özer Sineması ile ilgili bilgiler, Özer Sineması kurucusu Hüseyin Özer'in oğlu; 1955 doğumlu Safranbolulu Mehmet Ali Özer'den alınan bilgiler doğrultusunda tespit edilmiştir.

Dikdörtgen planlı sinema salonunda; sahnenin, seyircilerin oturduğu balkon bölümüne olan mesafesi 16.8 metredir. Sahne zeminden 85 cm yükseltilmiştir. Balkon kısmında yüksekliği 30 cm ve 9 sıradan oluşan (Şekil 17, 18) basamaklı oturma düzenine göre koltuklar yerleştirilmiştir. Safranbolu'da, bu sinema salonunda oturma yerleri ilk defa koltuk kullanılarak tefriş edilmiş, ısıtma sistemi ise kaloriferle sağlanmıştır. Salon iç mekân duvarlarında akustik ve ses izolasyonunu sağlamak amacıyla lambri ahşap kaplamalar mevcuttur. Binada kullanılan kapı, pencere gibi elemanlar ahşap malzemeden yapılmıştır.

Birinci katta balkon ve makine dairesi bulunmakta, balkon bölümünde basamakların sonunda 3 adet kabinden oluşan bir ıslak hacim yer almaktadır (Şekil 11 a-b-c-d, 15). Makine dairesi birinci kat zemininden 2,40 metre yükseklikte ve bu mekâna merdiven ile ulaşılmaktadır.

Giriş zemininden merdiven ile 6.05 metre kot yüksekliğine sahip ara terasa ulaşılmakta, buradan bir başka merdiven ile 1,45 metre yükseklikteki açık hava sineması olarak kullanılmış teras katına çıkılmaktadır. Dikdörtgen planlı teras katının kuzeybatı cephesinde makine dairesi ve bu dairenin hemen karşısında olan güneydoğu cephesinde büyük bir sahne bulunmaktadır (Şekil 12 a-b, 19, 20, 21, 22). Burası açık havada olduğu için yaz mevsiminde film gösterileri sırasında kullanılan bir alandır. Günümüzde değişen eğlence sektörü nedeniyle faaliyet göstermemesine karşın işlevini devam ettirebilecek niteliktedir. Gösterimlere aralıksız devam eden Özer Sineması 1986 yılında kapatılmıştır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır.

Sonuç

Safranbolu'da, kültüre tanıklık eden sinemanın gelişim sürecinin analiz edilmesi ve toplumsal boyutunun değerlendirilmesi için yapılan bu çalışmada, aynı coğrafyada birbirine bağlı gelişen sinemaların varlığı saptanmıştır. Sinema kültürel ve toplumsal bir değer olarak içinde bulunduğu dönemin yaşantısını ele almış, bu değerleri tekrar dönemine geri sunmuş ve toplumla sürekli etkileşim halinde olmuştur. Halkın ilgisi, beklentisi doğrultusunda gelişen sinema, Safranbolu kültürü ve toplumsal yaşamı açısından da büyük bir öneme sahiptir. Toplumsal boyutuyla Safranbolu halkının günlük yaşantısının değişmesinde büyük bir etken olan sinema, kültürel boyutuyla kenti beslemiş ve kentten beslenmiştir. Safranbolu'ya elektrik gelmeden önceki süreçte varlığını sürdüren sinemalar elektrik gelinceye kadar jeneratörlü bir sistem ile çalıştırılmıştır. Bu dönemde sinemaların çoğu siyah beyaz ve sessiz sinema şeklinde olmuştur. Daha sonra kente elektrik gelmesi ile birlikte sinema sektörü daha çağdaş bir anlayışla gelişme göstermiştir. Ekonomik amaçla açılan sinema bir zaman sonra halkın sosyalleşmesini sağlamış ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Birbirleriyle yakın ilişkisi olan Safranbolu halkı, sinemalara toplu bir şekilde gitme kültürünü benimsemiş, özellikle yaz akşamlarında açık hava sinemalarına oldukça fazla rağbet göstermiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda kentin gelişimine paralel olarak 1 açık hava sineması, 5 kapalı sinema yapısı ve 2 adet hem kapalı hem de açık hava sineması olarak kullanılan sinema tespit edilmiştir. Özer Sineması dışında bu sinemalardan hiçbirisi günümüze gelememiştir. Kapalı sinemalar; Çelik Palas'ın arkasında, Eski Çarşı Cami Kebir Mahallesi'nde, Aslanlar Yeni Mahalle'de ve Kıranköy meydana yer alırken açık hava sineması günümüzde Bağlar Saray Oteli karşısında bulunmaktadır. Hem açık hem kapalı sinema olarak hizmet veren sinemaların ise Aslanlar Cemal Caymaz Mahallesi'nde ve bugünkü Belediye Binası arkasında bulunduğu bilinmektedir. Kış aylarında Safranbolu'da Çarşı kesiminde oturulduğu için günümüzde Muallimler Birliği olarak bilinen yapıda hizmet vermiş olan Çınar Sineması kışlık sinema olarak kullanılmaktayken, yaz aylarında halkın Bağlar'a göç etmesi ile bu kesimde hareketlenen yaşantı sebebiyle Bağlar kesimindeki sinemalar yazlık sinema olarak kullanılmıştır. Diğer yandan Bağlar ve Çarşı kesiminin arasında yer alan

Kıranköy mevkiinde ise yazlık ve kışlık sinemalar bulunmaktadır. Sinema yapıları ve açık hava sineması olarak faaliyet gösteren alanların sayısı Safranbolu nüfusu ile orantısız olarak ele alındığında, Safranbolu halkının entelektüel düzeyini ve yeniliklere açık olduğunu göstermektedir.

Özer Sineması'na kadar faaliyet gösteren sinemalar mevcuttaki yapıların sinema binasına dönüşümü ile kullanılmıştır. 1970'li yıllarda kendinden fazlaca söz ettiren Özer Sineması Safranbolu'da projesi sinema binası olarak hazırlanmış ilk sinema yapısı olması açısından da büyük önem arz etmekle birlikte dönemin modern yapıları arasındadır.

Safranbolu'da günümüze gelebilen ve tek sinema yapısı olan Özer Sineması günümüzde çevresindeki yapılaşmalar nedeniyle sadece sinemanın parlak günlerine şahitlik etmiş kişilerin bildiği, dışardan algılanamayan bir konumdadır. Döneminde Safranbolu ve özellikle gelişmekte olan Kıranköy için oldukça nitelikli bir sinema yapısıdır. Özer sineması fuayesi, bilet gişelerinin yanı sıra iç mekân tasarımı açısından da ele alındığında salon ve balkon şeklinde oturma düzeni, sahne tasarımı, sabit ve numaralı koltuklarıyla konforlu sinema kurgusuna ulaşmıştır. Ayrıca film gösteriminin yapıldığı, film makinesi ve makaralarının bulunduğu makine dairesi (teknik oda) de sinema yapısı içinde yer almaktadır. Günümüzde depo olarak kullanılan Özer Sineması'nda halâ geçmişin izleri takip edilmektedir.

1980'li yıllara doğru ortaya çıkan siyasi olaylar ve televizyonların varlığının artması ile sinema sektörü yavaşlamıştır. Safranbolu'daki sinema yapıları da ülkenin siyasi ve sosyo-ekonomik şartlarından etkilenerek kapanmaya başlamıştır. Halk bir dönem ailece, eş dost ve akraba toplanıp sinemaya giderken bu dönemde aynı şekilde bir araya gelerek evlerde televizyon karşısında zaman geçirmiştir. 2000'li yılların başına kadar Safranbolu'da sinema yapısı faaliyet göstermemiştir. Bu tarihten sonra inşa edilen alışveriş merkezinde günümüz kurgusuna uygun olarak yapılmış bir sinema salonu varlığını sürdürmektedir.

Kaynakça

- ERYILMAZ, Yasin Ömer, *Yumuşak Güç Ve Sinema*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Karabük 2018.
- GÖKMEN, Mustafa, *Türk Sinema Tarihi*, I. Baskı, İstanbul 1989.
- Karabük Safranbolu – *Analitik Etüdler Ve Teklif Projeler*, İller Bankası, Karabük 1967-1968.
- POLAT, Serkan- Semra Aktaş Polat- Mine Halis, *Kent Kimliği Kapsamında Festivallerin Değerlendirilmesi: Uluslararası Altın Safran Film Festivali Örneği*, Değişen Dünyada Yerel Yönetimlerin Modernizasyonu Sempozyumu, Kırgızistan 2012.
- SUNAR, Lütfi, *Türkiye'de Toplumsal Değişim*, Nobel Yayınları. Ankara 2015, s.1-35.
- TAN, Elif, *Tarihi Sinema Salonlarının Dönüşümü: Roma-İstanbul Karşılaştırması*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 2016.
- TURHAN, Mümtaz, *Kültür Değişimleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2010.
- TÜRKOĞLU, Nurçay- Mehmet Öztürk- Göksel Aymaz, *Kentte Sinema Sinemada Kent*, Pales Yayınları, İstanbul 2004.
- YAZICIOĞLU, Hulusi, *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler Ve Kaynaklar*, Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları No:4, Karabük 1998, s.32-35.

Ekler

Şekil 1: Safranbolu Ticaret Ve Sanayi Odasının Risalesi (1924) (Yazıcıoğlu, age, s.59.)

Şekil 2: Muallimler Birliği Binası (Aytekin Kuş Özel Arşivi)

Şekil 3: Zafer Sineması'nın Bulunduğu Parsel (Karabük Safranbolu – Analitik Etüdler ve Teklif Projeler, İller Bankası, Karabük 1967-1968,s.36.)

Şekil 4: Halkevi Binasının Önünde Gösteri (Aytekin Kuş Özel Arşivi)

Şekil 5a: Özer Sineması Salonu (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 5b: Özer Sineması Terası (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 5c: Özer Sineması Salonu (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 6a: Özer Sineması Afişleri (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 6b: Özer Sineması Afişleri (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 7: Mehtap Sineması’nın Bulunduğu Alan (Mehmet Gökçü Özel Arşivi)

Şekil 8: Özer Sineması Bodrum Katı (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 9a: Özer Sineması Girişi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 9b: Özer Sineması Salonu (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 9c: Özer Sineması Salon Girişi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 9d: Özer Sineması Salon Çıkışı (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 10a: Özer Sineması Fuayesi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 10b: Özer Sineması Balkon (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 11a: Özer Sineması Balkon Girişi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 11b: Özer Sineması Makine Dairesi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 11c: Film Makinesi (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 11d: Film Makaraları (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 12a: Özer Sineması Terası (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 12b: Özer Sineması Terası (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 12c: Özer Sineması Terası (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 12d: Filmlerin Getirildiği Sandık (Büşra Arslan Özel Arşivi, 2019)

Şekil 13: Özer Sineması Bodrum Katı Planı (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 14: Özer Sineması Zemin Kat Planı (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 15: Özer Sineması Birinci Kat Planı (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 16: Özer Sineması Teras Katı Planı (Mimar Aslı Başkaya'dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 17: Özer Sineması A-A Kesiti (Mimar Aslı Başkaya'dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 18: Özer Sineması B-B Kesiti (Mimar Aslı Başkaya'dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 19: Özer Sineması Ön Görünüş (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 20: Özer Sineması Arka Görünüş (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 21: Özer Sineması Sol Görünüş (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)

Şekil 22: Özer Sineması Sağ Görünüş (Mimar Aslı Başkaya’dan alınarak Mimar Büşra Arslan tarafından düzenlenmiştir, 2019)